

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Adroddiad ar

Ysgol Corn Hir

**Llangefni
Ynys Môn
LL77 7JB**

Dyddiad yr arolygiad: Mai 2022

gan

Estyn, Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg

a Hyfforddiant yng Nghymru

Ynglŷn ag Ysgol Corn Hir

Enw'r darparwr	Ysgol Gynradd Corn Hir
Awdurdod lleol	Ynys Môn
Iaith y darparwr	Cyfrwng Cymraeg
Math o ysgol	Cynradd
Cymeriad crefyddol	
Nifer y disgyblion ar y gofrestr	236
Nifer y disgyblion o oedran ysgol statudol	207
Nifer mewn dosbarthiadau meithrin (os yw'n berthnasol)	
Canran y disgyblion o oedran ysgol statudol sy'n gymwys ar gyfer prydau ysgol am ddim, dros gyfartaledd o dair blynedd <i>(Canran cenedlaethol y disgyblion sy'n gymwys am brydau ysgol yn y sector cynradd dros y tair blynedd diwethaf yw 21.3%)</i>	6.7%
Canran y disgyblion oedran ysgol statudol sydd ag anghenion addysgol arbennig (a) <i>(Canran cenedlaethol y disgyblion sydd ag anghenion addysgol arbennig yn y sector cynradd yw 20.6%)</i>	16.4%
Canran y disgyblion o oedran ysgol statudol sy'n siarad Cymraeg yn y cartref	0.56
Canran y disgyblion o oedran ysgol statudol sydd â Saesneg fel iaith ychwanegol	*
Dyddiad y penodwyd y pennaeth	Ebrill 2017
Dyddiad yr arolygiad Estyn blaenorol (os yw'n berthnasol)	08/05/2013
Dyddiad dechrau'r arolygiad hwn	09/05/2022
Gwybodaeth ychwanegol	

Daw'r data hwn o ddata mwyaf diweddar y Cyfrifiad Ysgol Flynyddol ar Lefel Disgybl. Efallai y byddant ychydig yn wahanol i'r hyn a arsylwyd yn ystod yr arolygiad.

Mae gwybodaeth ychwanegol ar gael o wefan Llywodraeth Cymru, Fy Ysgol Leol:

[Fy Ysgol Leol \(gov.wales\)](http://gov.wales)

(a) Mae'r term 'anghenion addysgol arbennig' yn cael ei ddefnyddio i ddisgrifio disgyblion sydd ar gofrestr AAA yr ysgol.

Trosolwg

Mae gan y pennaeth weledigaeth gadarn sy'n cefnogi staff i ddatblygu'r ddarpariaeth yn llwyddiannus wrth ddiwallu anghenion dysgu pob disgybl. Mae arwyddair newydd yr ysgol: 'Ein dysgu, Ein dyfodol', yn treiddio trwy holl weithgareddau'r ysgol yn hynod effeithiol. Mae datblygu staff ac arloesi'r dulliau addysgu a dysgu yn greiddiol i'r weledigaeth, er enghraifft wrth gyflwyno Cwricwlwm i Gymru o fewn a thu hwnt i'r ysgol. Mae'r arfer effeithiol hon yn cyfrannu'n gadarn at gydweithio bwriadus rhwng staff yr ysgol a gweddiill ysgolion y clwstwr.

Mae staff yn cydweithio'n hynod effeithiol er mwyn sicrhau bod disgyblion yn hapus ac yn mwynhau'r dysgu yn y dosbarth ac o amgylch yr ysgol. Mae ganddynt ddisgwyliadau uchel ohonynt eu hunain wrth gefnogi lles emosiynol, iechyd a chymdeithasol pob disgybl. Maent yn arwain disgyblion yn effeithiol er mwyn iddynt ymgolli yn eu profiadau dysgu a'u mwynhau. Er hyn, nid yw'r ddarpariaeth yn cefnogi disgyblion i wneud penderfyniadau annibynnol am eu dysgu bob amser.

Mae staff yn defnyddio iaith gyfoethog ac yn manteisio ar bob cyfle i gefnogi disgyblion i siarad tafodiaith naturiol yr ardal leol. Mae hyn yn meithrin balchder disgyblion at y Gymraeg a'r gymuned Gymreig leol yn llwyddiannus.

Mae disgyblion yn gwerthfawrogi'r cyfleoedd i drafod eu profiadau dysgu gydag arweinwyr wrth i staff barhau i ddatblygu'r arferion addysgu a dysgu, er enghraifft wrth iddynt dderbyn cefnogaeth lles yn y Cwt Clyd. Mae hyn yn cael effaith gadarnhaol ar les a phrofiad dysgu disgyblion wrth iddynt ddangos parch at ei gilydd ac oedolion mewn amgylchedd dysgu gynhwysol.

Argymhellion

A1 Darparu cyfleoedd cyson i ddisgyblion wneud penderfynadau annibynnol am eu dysgu

Beth sy'n digwydd nesaf

Bydd yr ysgol yn llunio cynllun gweithredu i fynd i'r afael â'r argymhellion o'r arolygiad.

Bydd Estyn yn gwahodd yr ysgol i baratoi astudiaeth achos ar ei gwaith mewn perthynas â 'Cydwethio bwriadus rhwng ymarferwyr o fewn yr ysgol ac ysgolion y clwstwr wrth ddatblygu gweledigaeth a gweithredu cynlluniau i gyflwyno Cwricwlwm i Gymru', i'w lledaenu ar wefan Estyn.

Prif ganfyddiadau

Dysgu

Yn ystod cyfnod y disgyblion yn yr ysgol, gwna rhan fwyaf ohonynt gynnydd cryf yn eu medrau o'u manau cychwyn. Maent yn caffael gwybodaeth, yn dwysáu eu dealltwriaeth a datblygu eu medrau yn llwyddiannus mewn amrywiaeth ddiddorol o gyd-destunau dysgu.

Ar draws yr ysgol, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwrando astud ar ei gilydd ac oedolion yn gyson. Mae medrau llafar llawer o ddisgyblion yn datblygu'n gyson erbyn diwedd y dosbarth derbyn. Erbyn Blwyddyn 2, mae'r rhan fwyaf yn sgwrsio'n hyderus yn y Gymraeg am eu gwaith a'u profiadau, er enghraifft wrth iddynt greu poteli natur sydd yn hyrwyddo eu medrau lles yn llwyddiannus. Wrth i ddisgyblion symud drwy'r ysgol, mae llawer ohonynt yn datblygu eu medrau llafar yn effeithiol yn y Gymraeg a'r Saesneg. Ar frig yr ysgol, mae'r rhan fwyaf yn trafod eu gwaith yn ddeallus gydag aeddfedrwydd, gan ddefnyddio geirfa gyfoethog i greu effaith, er enghraifft wrth greu clap gân sy'n hyrwyddo tafodiaith y gymuned leol.

Mae medrau darllen y rhan fwyaf o'r disgyblion yn datblygu'n dda. Mae'r disgyblion ieuengaf yn adnabod llythrennau a seiniau yn gywir ac yn dechrau adnabod geiriau yn gynyddol hyderus. Erbyn diwedd Blwyddyn 2, mae'r rhan fwyaf yn darllen yn ystyrion yn unol â'u hoed a'u gallu, er enghraifft wrth ddarllen llythyrau i'r cymeriad Swyn. Wrth i fedrau darllen disgyblion hŷn yr ysgol ddatblygu, mae llawer yn darllen yn ddeallus yn y ddwy iaith. Maent yn ymarfer eu medrau darllen uwch yn gyson ac aeddfed i gywain gwybodaeth o wahanol ffynonellau. Er enghraifft, mae disgyblion Blynyddoedd 3 a 4 yn datblygu eu medrau yn effeithiol drwy ddysgu am yr holl atyniadau sydd ar gael i ymwelwyr Ynys Môn. Ym Mlwyddyn 6, mae ddisgyblion yn cywain gwybodaeth am yr awdur T. Llew Jones fel rhan o'u gweithgareddau wrth ddathlu'r diwrnod cenedlaethol.

Mae medrau ysgrifennu cynnar y rhan fwyaf o ddisgyblion yn datblygu'n dda. Mae disgyblion y dosbarth derbyn yn datblygu eu medrau marcio cynnar yn effeithiol wrth restru bwyd lindysyn. Erbyn diwedd Blwyddyn 2, mae llawer yn ysgrifennu'n annibynnol at wahanol bwrpasau, gan ddechrau defnyddio geirfa ddisgrifiadol a chystrawennau addas. Er enghraifft, maent yn defnyddio ansoddeiriau creadigol wrth ysgrifennu portread am Sion y Cawr. Dros eu hamser yn yr ysgol, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn datblygu eu medrau ysgrifennu'n llwyddiannus. Erbyn diwedd Blwyddyn 6, maent yn drafftio eu gwaith yn effeithiol ac yn gwneud defnydd pwrpasol o gymariaethau, idiomau ac ansoddeiriau i gyfoethogi eu gwaith. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ysgrifennu'n estynedig ac yn dangos ymwybyddiaeth gadarn o nodweddion ystod o ffurfiau gwahanol, er enghraifft wrth i ddisgyblion Blwyddyn 5 ysgrifennu portread o fôr leidr.

Mae medrau mathemateg a rhifedd y rhan fwyaf o ddisgyblion yn gadarn. Erbyn diwedd Blwyddyn 2, mae ganddynt afael gadarn ar ffeithiau rhif a mesur ac maent yn trin arian yn gywir, er enghraifft wrth drefnu faint o arian sydd gan Brig ddyd i wario yn ystod noson tân gwylt. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn datrys problemau rhifedd yn llwyddiannus ar draws y meysydd dysgu. Er enghraifft, mae disgyblion Blwyddyn 2 yn gwneud defnydd effeithiol o'r ardaloedd dysgu yn y dosbarth tu allan i

ddatrys heriau amser gan ddefnyddio'r cloc analog a digidol. Wrth i ddisgyblion symud drwy'r ysgol, mae'r rhan fwyaf yn adeiladu'n dda ar eu dysgu blaenorol. Mae ganddynt ddealltwriaeth gadarn o dulliau i gymhwyso eu medrau rhif mewn amrywiaeth ddiddorol o gyd-destunau, er enghraifft wrth i ddisgyblion Blwyddyn 5 gyflwyno cynllun busnes ar gyfer gwerthu nwyddau mewn ffeiriau ysgol. Maent yn cymharu cost adnoddau gyda phris gwerthiant cynnyrch yn ddoeth gan ddefnyddio eu medrau'n dda wrth ddod i gasgliad am yr elw.

Mae medrau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu (TGCh) llawer o ddisgyblion yn datblygu'n gyson. Erbyn diwedd Blwyddyn 2, maent yn defnyddio eu medrau yn llwyddiannus, er enghraifft wrth reoli teclyn rhaglenadwy i symud o gwmpas ardal byd natur ac wrth gwblhau siart bar i ddangos canfyddiadau ymchwiliad arnofio a suddo. Wrth symud drwy'r ysgol, mae medrau'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn adeiladu'n gadarn wrth ddefnyddio ystod eang o feddalwedd digidol yn llwyddiannus. Er enghraifft, mae disgyblion Blwyddyn 6 yn defnyddio bas data i gofnodi damweiniau gweithwyr yn chwarel Dinorwig yn fedrus.

Mae medrau creadigol bron pob disgybl yn datblygu'n gadarn. Ym Mlwyddyn 1 a 2, maent yn defnyddio eu dychymyg yn effeithiol wrth greu 'brechdan ych a fi' gan ddefnyddio cynhwysion o'r ardd. Ym mlynnyddoedd uwch yr ysgol, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn adeiladu ar eu medrau ymhellach, er enghraifft wrth iddynt ddatblygu eu medrau yn yr ardaloedd amlsynhwyrdd yn yr ardaloedd tu allan, sef yn y 'Bwthyn Blodeuo' a'r ardal 'Seibiant Seiriol'.

Lles ac agweddau at ddysgu

Mae bron pob disgybl yn mwynhau bywyd a gwaith yr ysgol ac yn teimlo'n ddiogel o fewn cymuned ddysgu gefnogol a chynhwysol. Maent yn gwybod at bwy i droi petai rhywbeth yn eu poeni. Drwy amryw dulliau gwella lles yr ysgol, er enghraifft yr angenfilod lliwgar a'r gofrestr codi calon, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn teimlo bod staff yn cymryd eu pryderon o ddifri ac yn barod i wrando ar yr hyn sy'n bwysig iddynt.

Mae'r ymdeimlad o barch a chwarteisi sydd gan ddisgyblion at eu cyfoedion ac oedolion yn nodwedd gref. Mae bron pob disgybl yn ofalgar o'i gilydd ac yn rhoi ystyriaeth ofalus i anghenion eu cyfoedion. Mae bron bob un yn ymddwyn yn gyson dda yn y gwersi ac yn cyd-chwarae'n hapus yn ystod amseroedd egwyl. Maent yn gwneud defnydd llawn o'r ardaloedd allanol a thir ehangach yr ysgol yn ystod eu gweithgareddau dysgu ac amseroedd egwyl. Mae gan bron pob disgybl falchder at yr iaith Gymraeg sydd yn hyrwyddo'r ymdeimlad cryf o berthyn i'w hysgol a'r gymuned leol. Mae hyn yn rhinwedd gref o fywyd a gwaith disgyblion yr ysgol.

Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn dangos ymagwedd gadarnhaol at eu dysgu ac maent yn datblygu'n ddysgwyr hynod weithgar a brwdfrydig. Mae bron pob disgybl yn gwrando'n astud ar gyfarwyddiadau'r oedolion ac yn canolbwyntio'n ddiwyd ar eu gwaith yn ystod gwersi. Mae ymroddiad staff i gyflwyno dulliau sy'n codi hyder a datblygu gwydnwch disgyblion yn cyfrannu'n effeithiol at sicrhau bod y rhan fwyaf ohonynt yn dangos safon uchel o gymhelliant a diddordeb yn eu gwaith. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gweithio'n effeithiol fel unigolion, mewn parau ac mewn grwpiau bychain, er enghraifft wrth i ddisgyblion Blwyddyn 3 a 4 gynllunio a thrafod pa siâp sy'n arnofio orau fel rhan o'u gwaith gwyddoniaeth.

Mae bron pob disgybl yn ymateb yn gadarnhaol i'r cyfleoedd a gânt i ddylanwadu ar beth maent yn ei ddysgu, er enghraifft drwy gyfrannu at gynllunio'r gweithgareddau ar ddechrau themâu. Trwy hyn, maent yn nodi'r hyn maent yn dymuno ei wybod a beth yr hoffent ei ddarganfod ymhellach.

Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn falch o gael cyfleoedd bwriadus i leisio eu barn ac i chwarae rhan allweddol yng nghymuned yr ysgol. Trwy'r amryw bwyllgorau sy'n ymwneud â'u gwaith, mae'r rhan fwyaf yn frwdfrydig a hyderus i gyfrannu syniadau a chyflwyno gwybodaeth, er enghraifft wrth i aelodau'r grŵp masnach deg drefnu stondinau i werthu'r cynnyrch i'w cyfoedion. Maent yn magu hyder i gyflwyno gwybodaeth a syniadau am wahanol agweddau o'r ysgol mewn maniffesto, sy'n dwysâu eu dealltwriaeth o ddemocratiaeth yn llwyddiannus. Dros amser, mae'r cyfleoedd gwerthfawr hyn yn atgyfnerthu eu medrau arwain, cyflwyno a chydweithio ag eraill yn effeithiol.

Mae dealltwriaeth y rhan fwyaf o ddisgyblion am werthoedd moesol a chydraddoldeb yn datblygu'n gyson. Maent yn ymdrin â thestunau fel annhegwch at eraill yn dda, er enghraifft wrth godi arian i adeiladu cartrefi a darparu adnoddau i drigolion pentref Omwambini yn Kenya. Mae'r cartrefi wedi eu henwi'n fwthyn Corn Hir a Nant y Pandy sy'n cefnogi dealltwriaeth disgyblion o faterion byd eang yn grefftus.

Mae dealltwriaeth bron pob disgybl o fwyta ac yfed yn iach, a deall effaith ymarfer corff ar eu hiechyd yn datblygu'n effeithiol. Maent yn cyfranogi'n hynod frwdfrydig mewn gwersi addysg gorfforol ac yn yr amrywiaeth o glybiau chwaraeon a hamdden sydd ar gael iddynt.. Mae gan ddisgyblion wybodaeth gadarn am ddiogelwch ar-lein drwy weithgareddau sy'n cynyddu eu hymwybyddiaeth o'r peryglon posibl. Gyda chefnogaeth pwyllgorau plant, maent yn trafod yr hyn maent yn gallu ei wneud i gadw'n ddiogel ar-lein yn synhwyrol.

Yn dilyn y pandemig, nid yw arolygwyr yn adrodd am gyfraddau presenoldeb disgyblion yn ystod y flwyddyn academaidd 2021-2022. Yn hytrach, adroddir ar ddarpariaeth yr ysgol ar gyfer monitro a gwella presenoldeb fel rhan o Faes Arolygu 4.

Addysgu a phrofiadau dysgu

Mae athrawon yn cynllunio a chyflwyno'r cwricwlwm yn fedrus. Trwy hyn, maent yn darparu cyfleoedd pwrpasol i ddisgyblion ddatblygu eu medrau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth mewn profiadau dysgu ysgogol. Er enghraifft, mae athrawon yn darparu cyfres o weithgareddau ar thema'r Ail Ryfel Byd sy'n ennyn diddordeb disgyblion yn llwyddiannus. At ei gilydd, mae athrawon yn darparu ystod o weithgareddau diddorol sy'n cefnogi disgyblion i wneud cynnydd yn eu medrau llythrennedd, rhifedd a thechnoleg gwybodaeth. Mae staff yn cydweithio'n hynod ddiwyd i sicrhau cysondeb yn y ddarpariaeth sy'n ysgogi dygwyr i gyflawni'n dda yn eu dysgu. Mae arweinwyr yn monitro ac olrhain cynnydd disgyblion yn fedrus er mwyn addasu'r ddarpariaeth i ddiwallu anghenion pob disgybl.

Un o nodweddion mwyaf effeithiol y ddarpariaeth yw'r modd mae athrawon yn paratoi ar gyfer cynllunio a chyflwyno Cwricwlwm i Gymru. Mae arweinwyr yn darparu cyfleoedd gwerthfawr i ddisgyblion fynegi syniadau sydd yn dylanwadu'n effeithiol ar y ddarpariaeth, er enghraifft wrth iddynt gynhyrchu adnoddau sy'n hyrwyddo

dealltwriaeth disgyblion o egwyddorion y cwricwlwm. Mae arweinwyr yn datblygu'r weledigaeth i gyflwyno'r cwricwlwm yn strategol wrth fanteisio ar fedrau a diddordebau amrywiol staff. Mae'r staff yn cydweithio'n fedrus â'i gilydd mewn timau i ddatblygu dulliau addysgu a dysgu blaengar sydd wedi eu seilio ar ymchwil addysgol gyfredol. Mae'r arfer hon o fewn yr ysgol yn cael effaith ehangach ar weddill ysgolion y clwstwr wrth iddynt gydweithio'n llwyddiannus a myfyrio'n bwrpasol tra'n datblygu a mireinio eu harferion. O ganlyniad, mae athrawon yn hyrwyddo dulliau addysgu a dysgu mewn diwylliant cefnogol ac adeiladol.

Yn ddiweddar, mae athrawon yn gwneud defnydd hynod effeithiol o'r 'wal weithio' i annog dysgwyr i gyfranogi ymhellach yn eu dysgu. Er enghraifft, mae athrawon yn hybu disgyblion i ryngweithio'n bwrpasol gyda'r waliau wrth iddynt ddatblygu eu medrau ar draws y meysydd dysgu. Trwy hyn, mae disgyblion yn defnyddio'r waliau yn fedrus i'w cefnogi i adeiladu ar ddysgu blaenorol ac i wneud cynnydd yn eu medrau, gwybodaeth a dealltwriaeth.

Mae gan bob aelod o staff ddisgwyliadau uchel sy'n ennyn parch a chyfranogiad uchel y disgyblion yn eu dysgu. Mae medrau ieithyddol pob aelod o staff yn gryfder ac maent yn arddel tafodiaith leol er mwyn cyfoethogi iaith a magu balchder disgyblion at Gymraeg naturiol yr ardal, er enghraifft wrth i ddisgyblion ddefnyddio'r eirfa dafodieithol fel 'cae sgwâr' a 'lefran'. Mae hyn yn elfen nodedig o'r ysgol sy'n dwysau balchder disgyblion o'r Gymraeg yn lleol ac yn y gymuned ehangach.

Mae'r amgylchedd dysgu'n ddeniadol sy'n ennyn a chynnal diddordeb disgyblion yn llwyddiannus. Mae ardaloedd disgyblion ieuengaf yr ysgol yn hybu eu medrau creadigol a datrys problemau yn fedrus wrth i staff gyflwyno egwyddorion y cyfnod sylfaen yn effeithiol. Mae'r egwyddorion hyn yn cael eu meithrin a'u datblygu yn nosbarthiadau disgyblion hynaf yr ysgol sy'n eu cefnogi i gydweithio'n effeithiol wrth ymgymryd â gweithgareddau cyfoethog ar draws y meysydd dysgu. O ganlyniad, mae'r dulliau addysgu a dysgu cyson yn esblygu'n fedrus i annog disgyblion i ddechrau cymryd perchnogaeth dros eu dysgu. Fodd bynnag, nid yw'r ddarpariaeth yn cynnig cyfleoedd pwrpasol i ddisgyblion wneud penderfyniadau annibynnol am eu dysgu bob amser.

Mae staff yn cynnig adborth llafar adeiladol sy'n cefnogi disgyblion i wybod beth yw'r cam nesaf yn eu dysgu. Trwy rannu'r disgwyliadau ar ddechrau gweithgareddau, mae disgyblion yn derbyn canllawiau cyson gan athrawon sy'n eu cefnogi i wybod beth sy'n ddisgwyliedig ohonynt wrth gyflawni eu gwaith. Yn yr arfer orau, mae athrawon yn darparu cyfleoedd bwriadus i ddisgyblion gydweithio â phartner i drafod safon eu gwaith, gan gynnig adborth adeiladol i'w gilydd. Defnyddir ystod o ddulliau pwrpasol i gefnogi disgyblion wrth gyflawni gweithgareddau. Er enghraifft, mae athrawon yn defnyddio apiau a meddalwedd digidol yn grefftus i arwain disgyblion i wella ansawdd eu gwaith. O ganlyniad, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn deall y camau nesaf sydd eu hangen arnynt i lwyddo.

Mae athrawon yn darparu gwybodaeth briodol i rieni am gynnydd eu plant. Darperir cyflwyniadau priodol iddynt am ymddygiad derbyniol eu plant ac am y modd maent yn gallu cefnogi eu plant gartref, er enghraifft wrth ddatblygu medrau darllen. Mae arweinwyr yn rhannu gwybodaeth amserol gyda rhieni trwy ddulliau aml-gyfrwng yn effeithiol.

Gofal, cymorth ac arweiniad

Mae'r ysgol yn gymuned hapus a gofalgar sy'n hyrwyddo ymddygiad da, cwrteisi a pharch ar gyfer pob un disgybl. Mae'r berthynas waith adeiladol a chyfeillgar rhwng staff a disgyblion yn nodwedd gref o'r ysgol. Caiff hyn ei adlewyrchu yn agweddau cadarnhaol disgyblion at fywyd a gwaith yr ysgol.

Mae'r staff yn cefnogi anghenion lles emosiynol, iechyd a chymdeithasol pob disgybl yn hynod effeithiol er mwyn eu cefnogi i ymgysylltu'n gadarnhaol â'u dysgu, ac elwa ar y cyfleoedd pwrpasol a ddarperir ar eu cyfer. Enghraifft gadarn o hyn yw'r modd mae'r cymhorthydd lles yn darparu cefnogaeth hynod fuddiol i ddisgyblion trwy raglenni cymorth sy'n aml yn cael eu cyflwyno yn hafan y Cwt Clyd. Mae staff cymorth yn darparu cefnogaeth ystyriol ar gyfer meithrin a datblygu lles emosiynol a chorfforol disgyblion. Mae cefnogaeth y cydlynedd anghenion dysgu ychwanegol (CADY) wrth arwain newidiadau o fewn y maes anghenion dysgu ychwanegol yn hynod effeithiol o fewn yr ysgol ac yn ehangach.

Mae staff yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau ac yn cynnig darpariaeth gyflawn i ddisgyblion sydd ag anghenion dysgu ychwanegol, er enghraifft wrth ddarparu syniadau ymarferol er mwyn cefnogi disgyblion i wneud cynnydd yn eu medrau. Mae arweinwyr yn olrhain cynnydd y disgyblion hyn mewn perthynas â'u targedau yn eu cynlluniau unigol. Mae disgyblion yn cael cyfleoedd buddiol i gyfrannu at eu proffiliau cryno sy'n sicrhau bod eu llais yn rhan ganolog o'r broses. Darperir gwybodaeth fuddiol i rieni am yr hyn mae eu plant yn ei gyflawni yn yr ysgol, sy'n eu cefnogi i atgyfnerthu'r medrau gyda'u plant gartref. Mae arweinwyr yn manteisio ar wasanaethau aml-asiantaethol yn fedrus wrth gynnig cymorth i ddysgwyr sydd ag anghenion dysgu penodol, er enghraifft drwy wasanaeth arbenigol 'Teulu Môn' sy'n darparu cefnogaeth hynod fuddiol i ddisgyblion a'u teuluoedd.

Mae arweinwyr yn hybu ac yn annog disgyblion i fynegi eu barn am y ddarpariaeth sy'n cael ei chynnig mewn trefniant pwyllgorau plant. Er enghraifft, mae'r 'dreigiau doeth' yn hybu'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn hynod effeithiol sy'n eu hybu i ymfalchïo yn iaith, diwylliant a threftadaeth Cymru. Caiff agweddau ysbrydol, moesol a chymdeithasol eu cyflwyno mewn gwasanaethau addoli lle dethlir pwysigrwydd amrywiaeth, parch a goddefgarwch o fewn y gymuned leol a'r byd ehangach yn briodol. Yn ogystal, mae'r grŵp elusennol yn cynnal cyfres o weithgareddau sy'n codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd hawliau a chydarddoldeb dynol yn effeithiol. Mae hyn, yn ei dro, yn meithrin dinasyddion gwybodus a chyflawn, er enghraifft wrth ddwysáu dealltwriaeth disgyblion o faterion pwysig fel gwrth-hiliaeth.

Mae athrawon yn annog disgyblion i ddefnyddio'u dychymyg ac ymgysylltu â'r celfyddydau mynegiannol yn effeithiol, er enghraifft wrth i ddisgyblion efelychu gwaith artistiaid lleol. Mae athrawon yn cynnig cyfleoedd cyfoethog sy'n annog disgyblion i gymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n meithrin medrau celfyddydol, chwaraeon a hamdden. Er enghraifft, mae côr yr ysgol yn perfformio yn y gwasanaeth sy'n cyfoethogi'r ymdeimlad o naws gynhwysol yr ysgol. Caiff disgyblion gyfleoedd cyson i fod yn aelodau o dimau pêl rwyd, pêl droed, athletau a rygbi'r ysgol er enghraifft, ac mae'r timau'n cymryd rhan mewn twrnameintiau a chystadlaethau lleol yn gyson. Mae hyn yn dwysáu dealltwriaeth disgyblion o bwysigrwydd ymarfer corff a byw yn iach yn dda. Mae disgyblion yn cael cyfleoedd cyfoethog i ddatblygu eu medrau creadigol, gyda'r gwaith celf yn cael ei ddathlu'n ddeniadol ar draws yr ysgol.

Mae diwylliant ac ymagweddau cyson gan yr ysgol tuag at ddiogelwch a lles disgyblion, sy'n cynnwys diogelwch ar-lein. Mae'r trefniadau diogelu yn bodloni gofynion ac nid ydynt yn peri pryder. Mae arweinwyr ac athrawon yn monitro presenoldeb disgyblion mewn trefniant perthnasol wrth gydweithio'n agos gyda rhieni ac asiantaethau allanol.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae gan y pennaeth weledigaeth glir sy'n cael ei gwireddu'n llwyddiannus fel rhan annatod o weithgareddau dyddiol yr ysgol. Mae darparu profiadau cyfoethog i fodloni anghenion lles a dysgu pob disgybl mewn amgylchedd dysgu sy'n meithrin y Gymraeg ac yn hyrwyddo balchder disgyblion at Ynys Môn a Chymru yn greiddiol i'r weledigaeth. Mae datblygiadau addysgol diweddar, er enghraifft wrth gynllunio a chyflwyno Cwricwlwm i Gymru, yn cyfrannu'n fuddiol at esblygu'r weledigaeth ymhellach trwy ail-lunio arwyddair yr ysgol: 'Ein dysgu, Ein dyfodol'. O ganlyniad, mae hyn yn cyfrannu'n effeithiol at annog disgyblion, staff a holl bartneriaid yr ysgol i berchnogi a gwireddu'r weledigaeth gyda balchder.

Mae arweinwyr yn darparu cyfleoedd buddiol i'r pwyllgorau plant ddatblygu eu medrau arwain wrth iddynt gyflwyno a chynnig syniadau am wahanol agweddau o'r ddarpariaeth, er enghraifft wrth iddynt addasu'r polisi adborth. Maent yn cael cyfleoedd i leisio eu barn fel rhan o ddatblygiadau Cwricwlwm i Gymru. Mae hyn yn cefnogi athrawon i addasu'r dulliau addysgu a dysgu er mwyn ymateb i anghenion dysgu'r disgyblion. Trwy hyn, mae disgyblion yn parchu staff gan fod eu llais yn cael effaith gadarnhaol ar brofiadau holl gymuned yr ysgol.

Un o nodweddion nodedig yr ysgol yw brwdfrydedd a disgwyliadau uchel y pennaeth a'r staff i addasu'r dulliau addysgu a dysgu mewn diwylliant agored o arloesi. Maent yn cydweithio'n hynod llwyddiannus yn lleol ac ar draws rhanbarth ysgolion y gogledd i dreialu a datblygu arferion effeithiol er mwyn cryfhau ymhellach y ddarpariaeth ar draws yr ysgol. Maent yn rhannu'r syniadau mewn dull electronig fel sbardun i drafodaethau staff fel rhan o'r arlwy dysgu proffesiynol. Fel datblygiad i'r trefniant hwn, mae Grŵp Taith Cwricwlwm i Gymru Llangefni, sef clwstwr o ysgolion lleol, wedi sefydlu gwefan er mwyn cefnogi staff i gyfrannu syniadau a chydweithio'n rhagweithiol wrth baratoi at gynllunio a chyflwyno'r cwricwlwm. Mae'r cydweithio hwn i ddatblygu'r weledigaeth ac esblygu'r dulliau addysgu a dysgu yn cael ei gyflwyno'n ymarferol i holl staff y clwstwr, er enghraifft wrth i staff yr ysgol ddarparu cyflwyniadau mewn ffair arddangos arferion da. O ganlyniad, mae'r cydweithio hwn yn cyfrannu'n hynod gadarn at ddarparu cyfleoedd a phrofiadau bwriadus i staff ddatblygu'n broffesiynol.

Mae gan staff swydd ddisgrifiadau manwl, gyda threfniadau rheoli perfformiad yn cael eu cyflawni'n effeithiol mewn dull ymarferol a chyson. Defnyddir dull effeithiol sy'n cyfrannu'n fwriadus at gefnogi athrawon i weithredu a chyflawni blaenoriaethau personol ac ysgol fel rhan o'u datblygiad proffesiynol. Mae'r pennaeth yn darparu cyfleoedd gwerthfawr i bob aelod o staff wella eu harfer gan eu cefnogi'n llwyddiannus i arwain gwahanol brosiectau. Er enghraifft, mae'r CADY wedi manteisio ar gyfleoedd dysgu proffesiynol cyson sydd wedi ei harfogi i arwain ar drefniadau anghenion dysgu ychwanegol newydd yn hyderus o fewn a thu hwnt i'r ysgol. Mae staff yn manteisio ar gyfleoedd buddiol a ddarperir gan bartneriaid yr ysgol wrth gyfrannu at wahanol brosiectau, er enghraifft wrth gydweithio â phrifysgol

leol i ddarparu gwell profiad i ddisgyblion wrth iddynt drosglwyddo o'r ysgol gynradd i'r uwchradd.

Mae'r corff llywodraethol yn deall ac yn cyflawni ei ddyletswyddau a'i gyfrifoldebau yn llwyddiannus ac yn cefnogi'r pennaeth a'r staff yn effeithiol. Mae adnabyddiaeth llywodraethwyr o holl agweddau'r ysgol yn gadarn ac maent yn herio'r pennaeth a'r staff fel cyfaill beirniadol yn fedrus. Er enghraifft, mae aelodau'r is-bwyllgor iechyd a diogelwch yn cynnal taith o amgylch yr ysgol gyda grŵp o ddisgyblion er mwyn iddynt oll gyfrannu ac awgrymu gwelliannau a sicrhau'r diogelwch gorau yn yr amgylchedd dysgu. Trwy hyn, mae gan y llywodraethwyr wybodaeth fanwl a chyfredol am wahanol agweddau o'r ysgol, er enghraifft diogelwch ac anghenion lles emosiynol disgyblion yn dilyn y cyfnod pandemig. Yn ogystal, maent yn craffu ar y modd mae'r ysgol yn hyrwyddo byw'n iach a rhannu diwylliant diogelu gyda'r holl bartneriaid yn briodol. Maent yn cefnogi'r pennaeth yn effeithiol wrth gynllunio a monitro gwariant cyllid yr ysgol, gan gynnwys grant datblygu disgyblion, er mwyn sicrhau bod y ddarpariaeth yn cefnogi a diwallu anghenion pob disgybl. Maent yn blaengynllunio gwariant yn ofalus, er enghraifft wrth ddechrau ystyried prynu adnoddau er mwyn symud i'r adeilad newydd.

Mae'r pennaeth a'r staff yn adnabod cryfderau a gwendidau'r ysgol yn dda. Maent yn cydweithio'n hynod effeithiol er mwyn caffael gwybodaeth am gynnydd a chyflawniadau'r disgyblion. Mae'r prosesau hunanwerthuso yn fanwl ac yn esgor ar flaenoriaethau realistig. Defnyddir apiau a dulliau electronig i gaffael gwybodaeth a barn partneriaid sy'n cael ei choladu mewn modd effeithiol er mwyn miniogi'r blaenoriaethau wrth gynllunio ar gyfer gwella. Mae gan yr ysgol hanes da o wneud a chynnal gwelliannau sy'n arwain at effaith gadarnhaol ar les a dysgu disgyblion dros gyfnod, er enghraifft wrth ddatblygu medrau TGCh disgyblion.

Sail dystiolaeth ar gyfer yr adroddiad

Cyn yr arolygiad, bu arolygwyr:

- yn dadansoddi deilliannau o'r holiadur i rieni a holiadur i ddisgyblion, ac ystyried barn athrawon, staff a'r corff llywodraethol/aelodau'r pwyllgor rheoli' trwy eu hymatebion i'w holiadur

Yn ystod yr arolygiad, bu arolygwyr:

- yn cynnal cyfarfod â rhieni i glywed eu barn am yr ysgol a'i heffeithiolrwydd
- yn cyfarfod â'r pennaeth, y llywodraethwyr, uwch arweinwyr ac arweinwyr canol ac athrawon unigol i werthuso effaith gwaith yr ysgol
- yn cyfarfod â disgyblion i drafod eu gwaith, gwranddo arnynt yn darllen a chael eu barn am agweddau amrywiol ar eu hysgol
- yn cyfarfod â grwpiau o ddisgyblion mewn rolau arwain, fel cynrychiolwyr y cyngor ysgol a'r pwyllgor eco
- yn ymweld â sampl eang o ddogfenniadau, gan gynnwys grwpiau cymorth dysgu, a'r ganolfan adnoddau arbenigol (lle y bo'n briodol), ac yn ymgymryd ag amrywiaeth o deithiau dysgu i arsylwi disgyblion yn dysgu ac i weld staff yn addysgu mewn amrywiaeth o leoliadau, gan gynnwys ystafelloedd dosbarth, grwpiau cymorth (lle y bo'n briodol), ac mewn ardaloedd awyr agored
- yn ymweld â'r ganolfan adnoddau arbenigol yn yr ysgol i weld dysgu'r disgyblion (lle y bo'n briodol)
- yn arsylwi ac yn siarad â disgyblion amser cinio ac amser egwyl, ac mewn sampl o glybiau ar ôl ysgol
- yn mynychu gwasanaethau ac addoli dyddiol ar y cyd
- yn edrych yn fanwl ar brosesau hunanwerthuso'r ysgol
- yn ystyried cynllun gwella'r ysgol ac yn edrych ar dystiolaeth i ddangos pa mor dda roedd yr ysgol wedi bwrw ymlaen â gwelliannau a gynlluniwyd
- yn craffu ar amrywiaeth o ddogfennau'r ysgol, gan gynnwys gwybodaeth am asesu a chynnydd disgyblion, cofnodion cyfarfodydd staff a'r corff llywodraethol, gwybodaeth am les disgyblion, gan gynnwys diogelu disgyblion, a chofnodion hyfforddiant a datblygiad proffesiynol staff

Ar ôl yr arolygiad ar y safle a chyn cyhoeddi'r adroddiad, fe wnaeth Estyn:

- adolygu canfyddiadau'r arolygiad ochr yn ochr â'r dystiolaeth ategol gan y tîm arolygu er mwyn dilysu, safoni a sicrhau ansawdd yr arolygiad

Copïau o'r adroddiad

Mae copïau o'r adroddiad hwn ar gael gan yr ysgol ac ar wefan Estyn
(www.estyn.llyw.cymru)

Lluniwyd yr adroddiad hwn yn unol ag Adran 28 Deddf Addysg 2005.

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau

Estyn

Llys Angor, Heol Keen

Caerdydd

CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at <mailto:cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru>

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan:
www.estyn.llyw.cymru: Estyn

© Hawlfraint y Goron 2022: Gellir aildefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei aildefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad penodol.

Dyddiad cyhoeddi: 13/07/2022